

Liep het tegen den wintertijd, dan was 's avonds de eerste vraag als Gerben Wiebes met zijn schapen het erf opkwam: is hij er al? Daarmede doelende op „de valkeman" zoals hij den vreemdeling betitelde, en die nu den boer, waar Gerben scheper was, de tegenwoordige huize Koudenburg te Haule, geregeld zijn intrek nam. Dat de opgeschoten knaap naar den aanstaanden logé verlangde, behoeft ons niet te verwonderen, want de vreemdeling bracht ook wat voor hem mee, omdat hij weldra zijne diensten nodig had. Een mes, prachtig, in een schee gestoken, met besneden heft en dat van uitstekende kwaliteit bleek te zijn, was het jaarlijkse cadeau, dat de valkenier van uit het zuiden van ons land, voor den scheper meebracht, die daarmede zeer ingenomen, niets anders daarvoor behoefde uit te voeren, dan zijn heideschapen op eerbiedigen afstand te houden van de hut, door den vogelvanger opgetrokken tot schuilplaats bij het leggen van zijn netten. Het was zeer in het belang van den vreemdeling om met den scheper op een goeden voet te blijven leven, omdat hij voor zijn vangst een vrij terrein, eenzaam en stil, nodig had. Na aankomst van den Brabantsen „foegelflapper" werd een paar dagen rust genomen om van de vermoeienis der reis te bekomen, en vervolgens eens op verkenning uit te gaan en een plek uit te zoeken waar de hut zou worden opgezet. In de eerste plaats moest de valkenier zich aan 't oog van het gevogelte onttrekken, en anderszins was hij er beschut voor elk ruw weersgestel. Mits was het voor hem van groot belang, dat hij geen last had van nieuwsgierige schepersjongens en het gebengel der klokjes van de hamels onder de kudde. Daar in de eenzame Haulervelden werd dan postgevat om verovering te maken van dieren, welke op hunne beurt straks weer zouden veroveren het jachtwild voor de prinsen van Oranje, die met buitenlandse vorsten en prinsen en prinsessen, daartoe uitgenodigd, in het wildrijke Gelderse en Brabantse veld, zich gingen vermeien in al het genot, dat men zich bij de uitoefening van het jachtbedrijf kan denken.

Daar — in het hutje van zoden en plaggen opgetrokken — werd een sommetje verdiend, waarvan de Hauler boeren indertijd watertandden, vooral wanneer „de valkeman" 't geluk had een blauwe valk te bemachtigen, dien hij met den naam van een Noordse betitelde en waarvoor hij niet minder dan f300 zou ontvangen. Voor buitenlandse vorsten kon deze som nog weleens 1 á 200 gulden hoger worden.

Gerben Wiebes was natuurlijk 's avonds niet van zijn zijde te slaan en, was de vangst boven 't middelmatige, dan had de vogelvanger altijd nog wel iets extra's achter de hand om de belangstellenden scheper te verrassen, die, dit laat zich denken, met elke kleinigheid kinderlijk blij was, en daarvoor wederkerig ook weer zijne diensten met te meer ijver presteerde.

Was de hut gereed, dan werd het net uitgespreid en op het juiste keren gezet. Doodde en levende vogels, vooral duiven, kwamen op het terrein om als lokdieren dienst te doen: de doodden om te trekken door de reuk van aas en de levenden om door hunne bewegingen de aandacht der roofdieren te wekken, 't was evenwel niet elke dag feest voor den jager en den scheper: er gingen wel eens dagen aaneen voorbij, dat de vangst nul was; doch hij vertrok gewoonlijk niet eerder of er moest een 8- of 10 tal op zien „egge" kunnen worden gezet, die, behoorlijk van hoedjes voorzien en aan de pootten geketend, in hun nieuwen dienst van grootte waarde zouden blijken te zien. Valken, ouder dan drie jaren, werden weer losgelaten, nadat hun vooraf de ogen waren uitgestoken. Afgekeurd alzo voor den dienst; voor de fokkerij nog van enige waarde.

En evenals hij gekomen was, ondernam onze valkenier weer de terugtocht te voet. Prat op zijn buit, ging hij naar het zuiden om zijn jachtdieren te dressereren, ten einde dan later ze bij de aanzienlijkste families van het land af te leveren en behulpzaam te zijn bij de georganiseerde jachtpartijen dezer

hooggeplaatsten. Gerben Wiebes zou natuurlijk gaarne eens van de partij zijn geweest, na al de verhalen, welke hij voor en na van den Brabantsen avonturier had gehoord.

Ja, mijn jongen, ons dorpje Valkenswaard was eens de voornaamste academieplaatsen van Europa (Of de Hauler scheper nu wel wist wat een academie was, doet hier niet ter zake hij luisterde) de mannen van ons vak waren de professoren en de valken de studenten. Al hadden de voornaamste families in Hongarije, Italië, Spanje of Frankrijk nooit van een Leidsche hogeschool gehoord, Valkenswaard was de roem van ons werelddeel. Van uit geheel West- en Midden-Europa kwamen personen opdagen om valken in te kopen voor de regerende vorsten, en zo'n dier kon met het diploma van bij ons te zijn gedresseerd, de hoogste prijzen opbrengen. En hoe leer je lui die valken het jagen? Heb je de kapjes weleens nauwkeurig bekeken? Ze zijn van sterk leder gemaakt en bedekken de ogen van het dier zonder ze te drukken. Als ik van hier ga zet ik ze hen op, om de beesten rustig te houden en ze geen afleiding te geven voor het wild, dat ze zoo spoedig opmerken, maar anders wordt de kap niet eerder opgezet, dan wanneer met het dressereren wordt begonnen. Natuurlijk moeten ze eerst tam worden gemaakt: ze moeten leren uit de hand gevoederd te worden, waartoe men ze vaak langen tijd laat hongeren. Zijn ze hieraan eenmaal aan gewoon, dan leren we hen vanaf zekeren afstand naar ons toe te komen vliegen om gevoederd te worden, doch dan zijn aan hun pootten lange lederen riemen bevestigd, waaraan moeten ze later van nog grootere afstanden komen - verder koorden worden verbonden, ten einde het wegvliegen te beletten. En als ze dan niet willen komen, krijgen ze dan straf, als bij ons een jachthond? Neen, de dieren worden altijd zacht behandeld en vaak gestreeld en dat een roofdier! Juist de uitersten raken mekaar. Hoe zachter met 't dier omgegaan wordt, hoe beter 't aan ons gewent. Maar die scherpe klauwen aan de pootten me dunkt ze zouden je de handen openkrabben. In de valkerij noemen we de pootten „handen“; maar als we thuis zijn, trekken we handschoenen aan van een stof waar de scherpe klauwen van een valk niet door kunnen dringen. Zo'n paar „wanten“ moet ik ook hebben. Een slang neem ik „zoo maar“ op, maar een adder durf ik niet recht aan en onze dokter wil er graag een hebben. Je dokter? Die van Oosterwolde. Nu, mijn kerel, als je daarop gesteld bent, zal ik je, bij leven en gezond zijn, 't volgende jaar een paar meebrengen. Bij de lederen riemen bevestigen we ook nog klingelende belletjes aan de „handen“, opdat ze, mocht er een ons ontkomen, hij hierdoor te eerder kenbaar is. Langzamerhand gewent het dier al meer en meer om op onze hand te zitten. Wel heeft hij dan eerst de kap nog op, maar langzamerhand weet hij ook zonder kap tot ons te komen. Door een zachte behandeling en vasten leren we hem africhten. De eerste jachtmanoeuvre geschiedt met een tam gemaakte reiger "aan een lange lijn vastgebonden om het wegvliegen te beletten er is dan ook aan de valk een nog langere lijn bevestigd, want hij moet hoger kunnen vliegen dan zijn prooi, terwijl hij deze van boven neer aanvalt.

Bijt hij den reiger dan direct dood? Neen; hij slaat zijn klauwen om de vleugels van den reiger, zodat deze niet meer kan vliegen en tracht ze daarop in het lichaam te werken, maar dat gaat niet gemakkelijk. De aangevallene verdedigt zich krachtdadig met zijn sterken, puntige snavel en het is een heerlijk gezicht zo'n worsteling in de lucht. 'k Wou 't weleens zien. Maar 't mooiste is het schouwspel, als de valk vrij en frank de hoogte ingaat om zijn buit te halen, die, 't gevaar bemerkende, in spiraalvormige lijn al hoger en hoger stijgt om 't gevaar te ontkomen. De valk beijvert zich niet alleen hem in te halen, maar opwaarts voorbij te vliegen, om zodoende zijn slag te slaan en 't kan soms een gehele poos duren eer hij met zijn gevangene beneden komt. Heeft hij 't er netjes afgebracht, dan wachten hem liefkozingen en een heerlijk maal. Dezelfde valk gaat dien dag niet meer uit, want gewoonlijk heeft men er zes of acht stuks bij zich om, de een na den ander, de toeren te ondernemen. Het jachtgezelschap wandelt wat rond en bestijgt dan even de paarden om wat afwisseling in de party te brengen Te paard, zeg je? Zeker. Een valkenjacht geschiedt altijd te paard en alleen het uittrekken 's morgens is het „zien“ waard. Heeren en dames, vorstelijk uitgedost,

vergezeld van edelknappen en het nodige jachtpersoneel, de beste valkeniers worden bij voorkeur voor zo'n dag meegenomen, 'k beloof je, 't is een parade en tevens groot garnizoen: alles blinkt en schittert in de morgenzon. Hé, 'k wou 't toch weleens zien En de vurige paarden trappelen zoo ernstig als weten ze even goed waar 't om te doen is, als een jachthond te Haule kwispelstaartend en brooddronken van blijdschap zich betoont, wanneer zijn meester 't geweer van den wand neemt en de weitas over den schouder hangt. Jachthonden zijn alle niet even best en zoo zal 't met de valken ook wel gaan! Zeer zeker. De beste zijn de Noorse of IJslandse valken en 't is een hele pré, als we er zo een in deze velden snappen. Maar jachthonden gaan ook mee op valkenjacht. Deze moeten 't wild opjagen en door hun geblaf reigers en kraaivogels doen opvliegen uit bossen, poelen en struiken, omdat de vangst hoog in de lucht moet plaats hebben: 't is niet het doel om wild te bemachtigen, maar uitsluitend het „zien" ervan, daarom gebeurt het ook wel, dat men een gevangen vogel, als het blijkt, dat hij ongeschonden is, weer zijn vrijheid teruggeeft. Wat is 't mooi! We eindigen hiermede 't gesprek van de twee vrienden en 't zal niemand bevreemden, als ik eraan toevoeg, dat Gerben Wiebes zijn „valkeman" een heel eind uitgeleide deed als deze naar zijn Brabants dorpje terugkeerde, op dezelfde wijze zoo hij gekomen was: als hij maar thuis was, vóór de schapen „uit" moesten. Op een vroege morgen wordt de „stap" gezet in de richting naar Smilde: de valkenier beladen met een kooi met valken en verder tuig, wat hij nodig had voor het doel zijner reis Gerben aan zijn zijde, nergens anders over te spreken natuurlijk dan over jachtstoeten, valken, paarden, honden en - 't laatst over „wanten" waardoor hij anders zou kunnen vangen. Het afscheid is recht hartelijk hij moet terug om zijn schapen. Herhaalde malen ziet hij nog eens om, blijft soms staan en mompelt halffluid: 'n Aardige kerel doch!

Bron: Hepkema's krant uit 1902